

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Хор-Тайгинская общеобразовательная школа
Сут-Хольского кожууна Республики Тыва

Рассмотрено
Руководитель ШМО
Монгуш И.В. / Монгуш И.В./
Протокол № 1
от «1» 09 2023 г.

Согласовано
ЗД по УВР
Ондар Д.В. /Ондар Д.В./
«1» 09 2023 г.

Рабочая программа

учебного курса

Литературное чтение на родном (тувинском) языке

(наименование учебного курса, предмета, дисциплины, модуля)

на 2023-2024 учебный год

Составитель программы

Монгуш Илья В.
учитель I категории

(ФИО учителя-составителя программы)

квалификационная категория

Ажылчын программа
Литературлуг номчулга
3 класс
(Автору: Л.С.Кара-оол)
неделяда 2 шак (68 шак)

3-кү класстың «Литературлуг номчулга» эртеминге тургускан ажылчын программазының тайылбыр бижии.

3-кү класстың «Литературлуг номчулга» эртеминге тургускан ажылчын программаны Россия Федерациязының «Россияның Школазы» деп өөредилге-методиктиг бөлүккө, Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң эге школага 1- 4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга талазы-биле күрүне стандарттарынга дүүштүр, 2011 чылдың Э. Д. Ондарның 2- 4 класстарга номчулга программазынга болгаш 2013 чылда үндүргени 3-кү класстарның Л.С.Кара-оолдун «Литературлуг номчулга» номунга даянып тургускан. Бо ажылчын программа эге школаның Федералдыг күрүне стандарттарының сорулгаларын чедип алырынче угланган.

Номчулгага чылда 68 шак көрдүнүп турар, неделяда 2 шакка санаттынган. Класстан дашкаар номчулганы 1 улдуңда-ла 1 шак кылдыр киирген. Бир чылда көрдүнген 68 өөредилге шагының улдуң аайы-биле чижек хуваалдазы :

- Бирги улдуңда- 18 шак
- Ийиги улдунда- 14 шак
- үшкү улдуңда- 20 шак
- Дөрткү улдуңда- 16 шак.

Ажылчын программада кирип турар номчулганың тематиказы кол программада кирип турар чыл дургузунда өөренир темаларның бөлүктер аайы-биле чижек хуваалдазынга дүгжүп турар:

№	Темалар	Шактар хуваалдазы	
		Класска номчулга	Класстан дашкаар номчулга
1	Экии, «Литературлуг номчулга!» Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг.	2	
		1	
2	Тыва-мээң төрөөн черим.	7	1
3	Күс дүшкен.	6	

	Чугаа сайзырадылгазы. Эдертиг.	1	
4	Улустуң аас чогаалы.	7	1
5	Кыш дүшкен. Чугаа сайзырадылгазы.Чогаадыг	5 1	
6	Тыва чоннуң чаагай чаңчылдары.	4	1
7	Школа. Эп-найырал. өг-бүле. Чугаа сайзырадылгазы. Эдертиг.	5 1	
8	Февраль 23- Ада- чурт камгалакчыларының хүнү.	1	
9	Март 8-Бүгү делегейниң херээженнер хүнү. Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг.	2 1	
10	Амыдырал болгаш күш-ажыл.	6	
11	Апрель 12- Космонавтика хүнү.	1	
12	Час дүшкен.	4	1
13	Бойдус. Экология. Кадыкшыл.	5	
14	Каас чай, чедип кел!	1	
15	Май 1-Частың болгаш күш-ажылдың байырлалы.	1	
16	Май 9-Тиилелге хүнү.	1	
17	Чыл иштинде өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары.	1	

Бо бердинген чижек тематикаларга хамаарыштыр номчуур ужурлуг чогаалдар иштинден уруглар төрөөн чериниң, долгандыр турар хүрээлелдиң; эш-өөр болгаш үе-чергелериниң, оларның чуртталгазының, оюн-тоглаазының, ужуралдарының; бойдус болгаш ооң камгалалының; тыва чоннуң чаагай чаңчылдарының; төрөөн чуртунуң төөгүзүнден барымдааларның (дээш оон-даа ыңай) дугайында билиглерни шиңгээдип алырлар. «Солун ужуралдар» деп бөлүкте чогаалдарны класстан дашкаар немелде болгаш бот-номчулгага ажыглап болур. Эге школаның 2- 4 класстарынга чечен чогаал курузунуң утказы «Төрөөн чугаа» номнарының дузазы-биле илереттинер болгаш боттаныр.

Чечен чогаал номчулгазы деп курстуң ниити тайылбыры

Номчулга кичээлдери дээрге эге школада өөренип турар кол эртемнерниң бирээзи деп санаттынып турар. Ол уругларның шын медегерелдиг номчулгазын болгаш сөзүглел-биле ажилдап билирин, уран-чечен номчулгага

сонуургалын оттуруп, уругнуң ниити сайзыралынче, эстетиктиг болгаш мөзү-шынар кижизидилгезинче кичээнгейни угландырып турар. Чечен чогаал номчулгазы деп курсту чедишкинниг өөренип алыр болза, ол эге школаның өске-даа эртемнериниң түңнелдерин хандырат. Эге школага чечен чогаал номчулгазының программазы уругларның аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадырынче кол кичээнгейни угландырып турар. Ооң иштинде бир онзагай черни өөреникчилерниң шын чугаалап өөредириниң кол хевири (аргазы) – номчулганың чаңчылдарын хевирлээри болгаш ону сайзырадырынче угланган ажилдарны чорудары ээлеп турар.

Бердинген курс дараазында сорулгаларны чедип алырынче угланган:

- ыткыр (дыңналдыр) номчуурунуң хевиринден эгелээш, ханы, медреселдиг иштинде номчууру, литературлуг шын адаашкын езугаар болгаш рольдар аайы-биле аяанныг номчууру; номчаан чогаалының утказын сайгарып, ында кол чүүлдү илередип, оон чогуур түңнелдер кылыры, номчаан сөзүглелдерин кезектерге чарып, оларга тус-тузунда ат тыварынга, абзац дуказы-биле план тургузарынга, номчаан чүүлүнүң утказын делгереңгей (долу) азы допчу кылдыр чугаалап өөрениринге чаңчыктырат;
- уругларны бичиизинден эгелеп коллективтиг езуга, бот-боттарынга негелделиг, шынчы, ак сеткилдиг, быжыг туруштуг, эрес-дидим болурунга, мөзүлүг аажы-чаңга, күш-ажылга кижизидер;
- уругларның ном-биле ажилдап, оон билиг тыварынга номну үргүлчү номчуурунга негелделиг, чечен чогаалга сундулуг, уран сөстүң тургузукчулары – чогаалчыларның чогаадыкчы ажил-херектеринге сонуургалдыг болурун чедип алыр;
- хемчээл, утка, тематика, жанр талазы-биле аңгы-аңгы чогаалдарны ханы, шын билиндирер;
- уругларның чугаазын сайзырадыр болгаш оларга чугаалап, номчуп, дыңнап билириниң база сөзүглелдерниң аңгы-аңгы хевирлерин сайгарып шыдаптарының чаңчылдарын шиңгээттирер;
- уругларның өөрөнгөн чогаалдарының утказын, ооң маадырларының хөделишкиннерин, чорук-херектерин ханы шиңгээдип ап, аңаа хамаарыштыр чогуур үнелелди берип, боттарының сагыш-сеткилин хайныышкынны-биле

илереди́п шыдаарыны́ң, чечен чогаалды долүзу-биле шиңгээ́дип алырыны́ң, аргаларын сайзырадыр;

- чечен чогаалды́ң уран чурумалдыг дылын, овор-хевир тургузары́нга аян ки́ирер аргаларын сетки́п билир кылдыр уругларны өөредир; оларны́ң боданыр аргаларын болгаш чогаадыкчы бодалын сайзырадыр;

- шүлүк чогаалын кичээ́нгейлиг ды́ннап билирини́ң, аргаларын сайзыратпышаан, ооң уран сөзү́н чарашсынар болгаш ханы шиңгээ́дип алырыны́ң, дуржулгазын мөө́ңнеп, а́ңаа уран-чечен хөө́ннүг болгаш сонuurгалдыг болурун кижизидер;

- долгандыр турар хүрээ́лел болгаш бойдус дугайында уругларны́ң боттуг бодалдарын сайзырадып, ону шын угаап болгаш ме́дереп билирини́ң, дуржулгазын байы́дар;

Номчулганы э́ге школаны́ң, өөредилге эртеми кылдыр ки́ирген болганда, ол чү́гле өөредиглиг э́вес, а кижизидиглиг сорулгаларны ши́итпирлээр улуг ужу́р уткалыг. Хар - назыны́нга дү́гжүп турар уран-чечен чогаалдар-биле таныжылганы́ң, мөзү-бүдүш болгаш эстетиктиг ужу́р-утказы уругларны́ң минишкиннеринге, угаан-ме́дерелинге болгаш номчукчу́нун, тура-соруунга салдарлыг, национал болгаш бү́гү кижитө́релгеттенни́ң, үнелиг чү́үлдеринге тааржыр хууда шынарларны́ң, хевирлеттинеринге дузалаар. Өө́реникчилерни́ң, моральдыг нормаларже уг-ши́ин тып билири, оларны́ң боттарыны́ң, херектери биле культу́рлуг кижини́ң, аажы-ча́ңыныё́ң, этиктиг принциптеринге хамаарыштырып билирин сайзырадыр; эки сетки́лдиг кады ажылдажылганы́ң, ча́ңчылдарын кижизидер. Чечен чогаал номчулгазы деп курсту шиңгээ́дип ап турар үеде э́ге школаны́ң, өө́реникчилерини́ң, коммуникативтиг культу́разыны́ң де́ңнели бе́диир: диалогтар тургузар билиглери; бодуну́ң, үзел-бодалын дамчыдып билири; бердинген чугааларны́ң, сорулгаларыны́ң, аайы-биле монологтарны тургузуп билири; сөзү́глелдерни́ң, а́ңгы-а́ңгы хевирлери-биле ажылдап билири; номну́ң, тайылбыр аппарады-биле бот ажылдап билири; словарьлардан, справочниктерден, энциклопедиялардан чогуур ужу́рлуг ме́дээлерни тып билири хевирлеттинер.

Номчулга кичээ́лдеринге өө́реникчи бодун шы́рак билиглиг номчукчу мен деп чү́үлдү билип алыры́нга дузалап турар номчукчу́нун, харыылап билир айтырыглары хевирлеттинер. Билиглиг номчукчу үрү́лчү ном номчуурунга, сөзү́глел-биле ажылдаарыны́ң, аргаларын болгаш номчулганы́ң, техниказын,

номчаан болгаш дыңнаан чогаалдарының, утказын билип алырынга, номнарда бар билиглерни боттары тып болгаш үнелеп билиринче чүткүлдүг болур.

Бердинген курс уругларның чечен чогаалдарны номчуурунче сонургалын бедидер. Чечен чогаал эртеминге хамаарыштыр 3-4 класстарга дараазында бөдүүн билиглер-биле база таныштырып болур: автор дугайында бөдүүн дыңнадыглар, номчаан чогаалының жанры, темазы, улустуң аас чогаалының бичии жанрлары – тывызыктар, үлегер домактар, дүрген-чугаалар, янзы-бүрү тывызыктыг бодалгалар дээш оон-даа =ске.

Чечен чогаал номчуп, чечен окур-хевирлер-биле танышкан тудум, уругларның ниити сайзыралы, чвени угаап, медресеп билири, сагыш-сеткилдиң бодалдары улам делгемчиир, ханылаар, байлакшыыр. Авторнуң сөзүглелинге дүүштүр уругларның аас-биле харылары, чечен окур-хевиринге хамаарыштыр билип алган бүгү-ле ажыктыг чүүлдери- оларның чечен чогаалды шиңгээдип ап турарының херечизи болур.

3 - кү класстың «Төрээн чугаа» эртеминге тургускан чижек ажылчын программа чечен-эстетиктиг болгаш литература шинчилелдиг принциптерге үндезилеттингеш, «Төрээн чугаа» номнарының тургузуун болгаш утказын тодарадыр. Оон аңгыда чижек программада чаа федералдыг күрүне стандарттарының негелделерин езугаар уругларның номчулгага хамаарышкан билииниң деңнелдери, номчулга кичээлериниң сорулгалары, өөредириниң чамдык аргалары, планнатынган түңнелдери, чижек хыналда ажылдары кирген.

Ажылчын программаны тургузарда дараазында литератураны ажыглаан:

- 1- 4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга программасы. (Тываның ном үндүрер чери, Кызыл -2000).
- 3-кү класстың Н. С. Конгарның, Э. Д. Ондарның «Төрээн чугаа» ному (Тываның ном үндүрер чери, 2002)
- Н. С. Конгар. Класстан дашкаар номчулга ному (Тываның ном үндүрер чери, 2005)
- Э. Д. Ондар. Методиктиг сүмелер. Эге школаның 3-кү класының «Төрээн чугаа» ному – биле ажылдаар башкыларга дузаламчы- Кызыл: Тываның ном үндүрер чери, 2003.

- 1 - 4 класска диктантылар болгаш эдертиглер чындызы.

Номчулгага болгаш чугаа сайзырадылгазынга өөреникчилерниң билир ужурлуг кол билиглери, мергежилдери болгаш чаңчылдары

3-кү классты доозуп тургаш, өөреникчилер дараазында чүүлдерни шиңгээдип алган турар.

Номчулганын чаңчылдары:

2-ги класска алган билиглерин улам ханыладыр болгаш быжыглаар.

Утка болгаш дыл-домааның талазы-биле чедингир сөзүглелди пауза, интонация болгаш номчулганың темпизин барымдаалап шын, медреселдиг, аянныг номчууру. Номчулга үезинде нарын сөстөрни, ылаңгыя кылыг сөстөрнү, чүве аттарын, утка талазы-биле тудуш холбаалыг сөстөрни (чүве ады - биле эдеренчи, демдек ады - биле чүве адынын каттышканы) бот - боттарындан адырбайн, тудуштуруп номчууру. Сөзүглелде чугула утка илередир сөстү ылгап билири. Баштай иштинде номчааш, оон соонда аянныг, ыткыр номчууру. Диалогту аянныг рольдап номчууру. Иштинде оожум болгаш шилилгелиг номчулганың аргаларын шиңгээдип алганы. Номчулганың темпизин сагып шыдаары. Таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүргени 1 минутада 65-70 хире сөс.

Сөзүглел-биле ажыл. Сөзүглелдин кезектерин чогаалда болушкуннарның дес дараалашкаан болгаш утка талазы-биле харылзааларын тодарадып билир.

Улуг эвес сөзүглелди аңгы-аңгы кезектерге чарып, кезек бүрүзүнге ат (эге) чогаадыры; башкының дузазы-биле сөзүглелдин планын тургузары.

Номчаан чүүлүнүң утказын делгередир болгаш кысказы-биле допчулап чугаалаары. Чогаалдың кол бодалын илередип, боттарының сөстери-биле ону бадыткаары. Чогаалдың киржикчилериниң чугаазын барымдаалап, оларга үнелел бээри.

Болушкуннун чылдагаанын тайылбырлап шыдаары. Хайгаараан, көргөн-билген чүүлдериниң дугайында, башкының дузазы-биле сайгарган чуруктарга хамаарыштыр кыска чугаалар тургузары.

Делгереңгей болгаш кыска план езугаар номчаан чүүлүнүң утказын дес-дараалаштыр үшкү арындан чугаалап билири. Сөзүглелде билидинмес

болгаш чаа сөстөрү, сөстүң чамдык уран аргаларын боттарының билир шаа- биле тайылбырлап шыдаары.

Чогаалдың кол темазыңга, кол утказыңга, идеязыңга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлөр, абзацтар) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры. Чогаалдың маадырларының бирээзиниң өмүнээзинден делгеренгей азы допчу чугаа кылып билири. Аас чогаалдарының болгаш чечен чогаалдың хевирлери- биле (жанрлар) практиктиг таныжылга. Басня, ооң онзагай талазы.

3 -кү класстың өөреникчилериниң шиңгээдип алыр билиглери:

- медреселди-биле шын номчуп, бижип болгаш чугаалаарыңга өөренир;
- төрөөн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглери алыр;
- ном ажыглаарыңга чаңчыгар болгаш дылга сонургалы, номчулгага болгаш билиглерже чүткүлү хайныгар;
- мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизиттинер;
- өөренип турар чүүлдерин сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, түңнеп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарыңга чаңчыгар.

3- кү классты доозуп тура номчулга программанын шиңгээдип алганының планнаттыңган түңнелдери

Личностуг

- өөрөдилгениң чедишкинниг болурунуң чылдагаанын тып билири;
- бодунуң ажылын туңнеп, үнелеп билири;
- бодунуң төрөөн чуртунга болгаш чонунга, ооң амыдырал-чуртталгазының хамаарылгазын шингээдип алыры;
- өске чоннарның ниити мөзү-шынарының, моральдыг нормаларының талаларын билип алыры;
- бодунуң-даа, өске чоннуң кижилериниң кылган эки, багай талаларының уг- шиин тып билири;
- моральдыг нормаларга болгаш этиктиг негелделерге аажы- чаңын таарыштырары;
- өске кижилерниң сагыш-сеткилин, ишти-хөңүн билири болгаш олар-биле кады сагыш-човаары;
- уран-чечен культура-биле таныжып тура эстетиктиг овур -хевирлерниң кижизиттинери;

- өөрөдилгеже, эртем-билигге чүткүлдүү;

Өөреникчилер чүнү билип алырыл:

- долгандыр турар бойдуска хумагалыг, камныг, ынак болуру;
- аажы- чаңын моральдыг мөзү - шынарга, ужур-чурумга чагыртыры;
- өске чоннарның хамаатыларынга дең хамаарылгалыг болуру.

Предметтиг түңнелдер

Номчулга болгаш чугаа сайзырадылгазы

Өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- утка болгаш дыл-домааның талазы-биле чедингир сөзүглелди пауза, интонация болгаш номчулганың темпизин барымдаалап шын, медегерелдиг, аянның номчууру;
- таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүгени 1 минутада 65 – 70 хире сөс;
- чогаалдың адынга болгаш аңаа чураан чуруктарга даянып алгаш, чогаалдың кол утказын тодарадып билири;
- чогаалдың темазынга, кол утказынга, идеязынга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлерни, абзацтарны) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры;
- сөзүглелдин кезектерин чогаалда болуушкуннарның дес-дараалашкаан болгаш утка талазы-биле харылзааларын тодарадып билири;
- улуг эвес сөзүглелди аңгы-аңгы кезектерге чарып, кезек бүрүзүнге ат (эге) чогаадыры; башкының дузазы-биле сөзүглелдин планын тургузары база сөзүглелге болгаш ооң кезектеринге хамаарышкан айтырыгларны тургузуп билири;
- номчаан чүүлүнүн утказын делгередир болгаш кысказы-биле допчулап чугаалаары;
- уруглар библиотеказында бар номнар-биле, алфавиттиг каталог аайы-биле номнарны тып билири;
- номчаан номнарының кыска тайылбырын тургузуп билири; справочниктер, энциклопедиялар болгаш уругларның периодиктиг журналдары- биле ажылдап билири;
- чогаалдың кол маадырларының чугаазын, чүнү кылып турарын барымдаалап оларга үнелел бээри;

Өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- номчаан чогаалыңга хамаарышкан бодунуң үзел-бодалын бодунуң сөстери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- номчаан чогаалының эстетиктиг болгаш мөзү-шынар талазы-биле бодунуң бодалдарын чугаалап билири;
- номчаан чогаалының кол маадырларыңга болгаш чогаалды бижээн авторнуң позициязыңга хамаарыштыр бодунуң үзел – бодалын бодунуң сөстери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- дөмей сөзүглелдерни болгаш айтырыгларга харыыларны бижимел хевирге тургузуп билири;

Чогаадыкчы ажылдар

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- диалогту аянынг рольдап номчууру;
- план езугаар сөзүглелди тургузуп билири;
- хайгааралдыё туннелинде бижимел чугааның хевирлерин (тодарадып бижиир, угаап-бодаар), болган болуушкуннуң чылдагаанын тодарадып тургаш, чугааларны тургузуп билири;
- бердинген тема езугаар чогаадыгларны, номчаан номунга, көргөн кинозунга, теледамчыдылгага, сөзүглелдерниң үзүндүлеринге үнелээшкиннерни бижип билири;
- номчаан чугаазыңга шиижиткен көргүзүглерге киржири, шээжи-биле доктаадып алган шүлүктерин, чогаалдың үзүндүлерин аянынг номчуп билири;
- бердинген чуруктар езугаар чогаадыгларны тургузуп чогаадып билири.

өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- чогаалдың маадырларының бирээзиниң өмүнээзинден делгереңгей азы допчу чугаа кылып билири; чугааның сюжедин болгаш кол маадырларының болуушкуннарын улаштыр чогаадыры;
- номчаан чогаалдарыңга чуруктарны чуруп билири;
- бөлүк- биле ажылдап тура сценарийни болгаш проектилерни тургузуп билири;

Литература эртеминге баштайгы өөредилге

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- сөзүглелде чугула утка илередир состу ылгап билири; баштай иштинде номчааш, оон соонда аянынг ыткыр номчууру;
- аас чогаалдарынын болгаш чечен чогаалдарынын хевирлери-биле (жанрлар) практиктиг таныжылга; басня, оон онзагай талалары- биле таныжары;
- авторнун, кол маадырларнын созун, пейзажтын, маадырларнын хевир дурзузун, оларнын чуну кылып турарын, амыдырал-чуртталгазын тодарадып ылгап билири;
- авторнун кол маадырларга хамаарылгазын тодарадып, чугаалап билири;
- жанрларны деннеп тургаш ылгап билири (тоол - басня, тоол - тоолчургу чугаа, - тоол - чечен чугаа о. =.);

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- аянынг уран номчулганын аргаларын (деннелге, диригжидилге, метафора) ажыглап тургаш, созуглелдернин анализин кылып ооренири;
- аналогия езугаар, аянынг уран номчулганын аргаларын (деннелге, диригжидилге, метафора) ажыглап тургаш созуглелдерни, шулуктерни чогаадып тургузуп ооренири.

Метапредметтиг туннелдер

Регулятивтиг

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- бодунун кылыр ужурлуг ажылын планап болгаш салып алган сорулгалары- биле оларны дууштуруп билири;
- чаа ооренген уран - чечен чугаада башкынын айтып кааны езугаар чуну кылырын сагыры;
- ооредиглиг кылдыныгларны аас болгаш бижимел хевирге кылып билири;
- болуушкун тончузунде , оон туннелдерин анализтеп болгаш демдээн салган соонда эдилгелерни кылып билири;

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- башкы-биле демниг ажылдажышкын уезинде чечен чогаалды ооренип шингээдип алырда чаа-чаа сорулгаларны салып билири;
- кылган ажылдарын ажыл уезинде болгаш ажыл соонда шын кылып турарын бот сайгарып шинчилеп билири;
- бодунун номчулга ажылын планнап билири.

Билип алышкын туннелдери

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- херек билиглерни словарьларны ажыглап тургаш тып билири;

- чогаалдарны болгаш оон кол маадырларын деннеп болгаш унелел барымдаазын езугаар ангылап билири;

- чогаалдын кол маадырларынын состери, сагыш- сеткили, кылып турар чуулдерин, аразында харылзааларын шингээдип алыры.

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- херек билиглерни библиотекалардан, ооредиглиг литературадан болгаш Интернеттен тып билири;

- амыдыралдын болуушкуннарын, чечен чогаалдын хевирлерин, кол маадырларын деннеп болгаш ангылап билири;

- чогаалды сайгарып турар уеде болгаш бодунун амыдыралынга даянып алгаш чылдагаан айтып турар харылзааларны, логиктиг угаан- бодалын аас болгаш бижимел хевирге шын тургузуп билири;

- бердинген статья-биле ажылдап билири (статьянын кол бодалын тодарадып, планын тургузары).

Коммуникативтиг

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- болукке ажылдап ооренири; бодунун бодалындан ангыда эжинин узел- бодалын база дыннап унелеп билири;

- туннел ундурерде бодунун бодалын тайылбырлап билири болгаш эш=оорунун узел-бодалы- биле деннештирип билири;

- эжинге херек медээни шын тода дамчыдып билири;

- демниг ажыл уезинде эжинге дузаны чедирери, бот-боттарын хынажып билири;

- диалог чугааны чорудуп билири;

- салдынган сорулгаларны чедип алырда чугааны шын тургузуп билири;

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- салып алган сорулгаларны чедип алырда, оске кижилернин узел-бодалдарын база дыннап билири;

- болук-биле ажыл уезинде чогуур айтырыгларны салып билири.

Календарно-тематическое планирование

№ п/п	№ раздела	Тема урока	Кол-во часов	Тип урока	Домашнее задание	Дата (план)
1 ЭГЕ. Экии, литературлуг номчулга! (1 шак)						
1	1.1	Моорей «Угаангылар, сагынгылар». Е. Танова. Тыва черге йорээл.	1	Чаа теманы ооредири	Шулукту доктаадып алыр а 5-6	05.09
2 ЭГЕ. Улустун аас чогаалынын биче хевирлери (4 шак)						
2	2.1	Тывызыктар	1	Чаа теманы ооредири	3 тывызык доктаадыр а.8-12	07.09
3	2.2	Улегер домактар	1	Чаа теманы ооредири	3 улегер домак доктаадыр а.13-14	11.09
4	2.3	Оюн үдээн чугаалар.Салаалар-биле ойнаар оюннар:"Чыдыг кодан", "Алагатай". Узун-тыныш.	1	Чаа теманы ооредири	1 оюн ооренип алыр	14.09
5	2.4	Класстан дашкаар номчулга	1	Библиотекаже экскурсия	Ыяштар, оьт-сиген дугайында 5-5 тывызык бижиир	18.09
3 ЭГЕ. Ооренип оорен (3 шак)						
6	3.1	С.Сүрүң-оол. Аккырмаа биле ийи.	1	Чаа теманы ооредири	а.20-22 номчуур, утказын чугаалаар	21.09
7	3.2	Н.Носов. Бодалга бодааным	1	Чаа теманы ооредири	а.22-25 номчуур	25.09
8	3.3	Е.Танова. Ийи 2	1	Чаа теманы ооредири	а.25-29 утказын эдерти чугаалаар	28.09
4 ЭГЕ. Чылдың үелери. Тодуг-догаа күзүмейни (3 шак)						
9	4.1	О. Саган-оол Куску аргага	1	Чаа теманы ооредири	а 31-32 Кыска чогаадыг бижиир «Куску арга»	02.10
10	4.2	Э Кечил-оол. Кайгамчыктыг картошкам.Ч.Ондар. Кыштың тыныжы.	1	Чаа теманы ооредири	а 33-36шулукте рнин кайы-бирээзин шээжилээр	05.10
11	4.3	Класстан дашкаар	1	Библиотекаже	Кус деп	09.10

		номчулга		экскурсия	темага чогаалдар номчуур	
5 ЭГЕ. Эки кылган ажил – элп-читпес алдар (3 шак)						
12	5.1	Ю. Кюнзегеш. Шартылаа биле кымыскаяк. Ажыл.	1	Чаа теманы ооредири	а 36-38 доктаадыр	12.10
13	5.2	О. Сувакпит. Арзылаң биле Пар. Салааларым.	1	Чаа теманы ооредири	а 39-42 номчуур, доктаадыр	16.10
14	5.3	Чугаа сайзырадылгазы. Туннел кичээл. Чогаадыг «Мергежилди сонуургаар мен»	1	Чугаа сайзырадылгазы	Чогаадыг «Мергежилди сонуургаар мен»	19.10
6 ЭГЕ. Хоктүг ужуралдар, солун болуушкуннар (2 шак)						
15	6.1	К-Э. Кудажы Мыйыт.	1	Чаа теманы ооредири	а 43-46 чогаалды эдerti чугаалаар	23.10
16	6.2	С.Сүрүң-оол. Уугтунмас тоорук.	1	Чаа теманы ооредири	А.47-48 номчуур	26.10
7 ЭГЕ. Бойдустан чажыттары (3 шак)						
17	7.1	М.Пришвин. Алдын шынаа. С.Комбу. Чогум чүл ол уруглар?	1	Холушкак хевирнин кичээли	а 50-52 шынаанын эртенги болгаш душтеки чуруктары н чуруур	06.11
18	7.2	С.Сүрүң-оол Хек.	1	Холушкак хевирнин кичээли	а 52-55 утказын чугаалаар	09.11
19	7.3	Г.Скребицкий. Кушкаштарның медээзи.	1	Холушкак хевирнин кичээли	а.55-56 айтырыг 2, 3	13.11
8 ЭГЕ. Чылдың үелери. Аккыр харлыг кыжым (4 шак)						
20	8.1	Б.Ховеңмей. Кыш. М.Кенин-Лопсан. Кыштың шүлүкчүзү.	1	Чаа теманы ооредири	а 57-59 шулукту шээжибиле ооренир	16.11
21	8.2	А.Пушкин. Кыш. М.Кенин-Лопсан. Харжыгаш	1	Чаа теманы ооредири	а 59-60. Шулукту шээжибиле оорен	20.11
22	8.3	Л.Толстой. Ак кодан.	1	Чаа теманы ооредири	а 61-63 утказын эдerti чугаалаар	23.11
23	8.4	Л. Чадамба Соок-Ирей.	1	Чаа теманы ооредири	Аа.64-65 шулукту	27.11

					шээжи- биле ооренир	
9 ЭГЕ. Бойдуска хумагалыг болуулу! (3 шак)						
24	9.1	М.Кенин-Лопсан. Оскүс аңгыр.	1	Чаа теманы ооредири	а 66-67 чечен- чугааны эдерти чугаалаар	30.11
25	9.2	Ч.Кара-Күске. Хүрээлелди камгалаңар!	1	Чаа теманы ооредири	а 68-69 шулуктун утказы- биле чурук чуруур	04.12
26	9.3	О. Сувакпит. Эмнеп алган.	1	Чаа теманы ооредири	А.69-70 шулукту шээжи- биле ооренир	07.12
10 ЭГЕ. Авторлуг тоолдар (6 шак)						
27	10.1	С.Пюрбю. Сагынгыр күске.	1	Чаа теманы ооредири	а 71-72 утказын чугаалаар	11.12
28	10.2	С.Маршак. Угаанныг күскежик.	1	Чаа теманы ооредири	73-76 тоолду эдерти чугаалаар	14.12
29	10.3	С.Пюрбю. Кажар диин.	1	Чаа теманы ооредири	а 77-78 номчуур	18.12
30	10.4	С.Пюрбю. Оптуг Чыккылаа.	1	Чаа теманы ооредири	А.78-80 утказын эдерти чугаалаар	21.12
31	10.5	Т.Кызыл-оол. Бодаган.	1	Чаа теманы ооредири	а 80-81 аянныг номчуур, эдерти чугаалаар	25.12
32	10.6	Т.Кызыл-оол. Багай чаңчыл.	1	Чаа теманы ооредири	А.82-84 пландан тургускаш эдерти чугаалаар	15.01
11 ЭГЕ. Торээн чуртум камгалакчылары (3 шак)						
33	11.1	Э.Кечил-оол «Шолалатканым»	1	Чаа теманы ооредири	А.85-89 аянныг номчуур	18.01
34	11.2	А.Барто «Ийи алышкы»	1	Чаа теманы ооредири	А.89-90 бистин ачаларывс (акыларыв	22.01

					ыс)- камгалакч ылар деп проекти белеткээр	
35	11.3	Бистин проективис «Бистин ачаларывыс (акыларывыс) – Ада- чуртувустун камгалакчылары	1	Чаа теманы ооредири	Ачаларга (акыларга) каас чалалгалар кылыр	25.01
12 эге. Улус аразындан ие кара чымчак (3 шак)						
36	12.1	Б.Ховенмей «Ием холу»	1	Чаа теманы ооредири	А.92-93 шулукту шээжи- биле ооренир	29.01
37	12.2	С.Тока «Ававыс чокта»	1	Чаа теманы ооредири	Ава дугайында улегер домактар бижиир	01.02
38	12.3	Э.Кечил-оол «Ава созун дыннаваска»	1	Чаа теманы ооредири	А.96-98 4 одуруглуг шулук чогаадыр	05.02
13 эге. Чылдын уелери. Хоглуг чазым (2 шак)						
39	13.1	О. Сагаан-оол «Онза уе»	1	Чаа теманы ооредири	А.99-100 чогаадыкч ы ажыл	08.02
40	13.2	Л.Чадамба «Часкы тарылга»	1	Чаа теманы ооредири	А.100-102	12.02
14 эге. Улустун аас чогаалы. Тоолдар (3шак)						
41	14.1	Чыраа кулун. Тыва улустун толу	1	Чаа теманы ооредири	А.103-105 тоолдун утказынга дугжур улегер домак бижиир	15.02
42	14.2	Хам Бору биле Шинчээчи Бору. Тыва улустун толу	1	Чаа теманы ооредири	А.106-108 аянныг номчуур	19.02
43	14.3	Хараган бажында дук. Тыва улустун толу	1	Чаа теманы ооредири	А.108-110 тоолдун утказынга дугжур улегер домак бижиир	22.02
15 эге. Бистин бичии оннуктеривис (4 шак)						

44	15.1	К.Ондар «Мени таныыр»	1	Чаа теманы ооредири	А.111-112 шулукту шээжи-биле ооренир	26.02
45	15.2	С.Комбу «Сайдаяк»	1	Чаа теманы ооредири	А.112-113 шулукту шээжи-биле ооренир	29.02
46	15.3	О.Саган-оол «Оол биле кушкаш»	1	Чаа теманы ооредири	А.113-115 чогаалды эдерти чугаалаар	04.03
47	15.4	О.Саган-оол «Элик оглу»	1	Чаа теманы ооредири	А.115-118 эдерти чугаалаар	07.03
16 эге. Тоогу болгаш тоолчургу чугаалар (3 шак)						
48	16.1	Тоогу чугаа. Дуза дилээн адыг	1	Чаа теманы ооредири	А.119-120 чогаалды эдерти чугаалаар	11.03
49	16.2	Тоолчургу чугаа «Аскыр Дагаа чуге дан бажында алгырар апарганыл?»	1	Чаа теманы ооредири	А.120-121 рольдап номчуурун га белеткенир	14.03
50	16.3	Тоолчургу чугаа «Дээлдиген уну»	1	Чаа теманы ооредири	А.121-122 эдерти чугаалаар	18.03
17 эге. Ойнаксанчыг оюнарым (3 шак)						
51	17.1	Ч.Кара-Куске «Чылгылаар мен»	1	Чаа теманы ооредири	А.123 шулукту шээжи-биле ооренир	01.04
52	17.2	Ч. Кара-Куске «Чунгу»	1	Чаа теманы ооредири	А.124-126 кол утказын эдерти чугаалаар	04.04
53	17.3	А.Шоюн «Таныжылга»	1	Чаа теманы ооредири	А.126-127 чогаалды «Эжим-биле ынак оюнувус»	08.04
18 эге. Кижиге болуру чажындан (5 шак)						
54	18.1	С.Сурун-оол «Шериг-оолдун олчазы»	1	Чаа теманы ооредири	А.128-130 эдерти чугаалаар	11.04

55	18.2	Ч.Кара-Куске «Алышкылар»	1	Чаа теманы ооредири	А.130-132 деннелгел иг домакты тыпкаш ушта бижи	15.04
56	18.3	И.Крылов «Чаан болгаш Моська»	1	Чаа теманы ооредири	А.132-133 басняга чурук чуруур	18.04
57 58	18.4	Л.Толстой «Ошку биле Бору»	2	Чаа теманы ооредири	Асняга дугжур улегер домак бижиир а. 134	22.04 25.04
19 эге. Оске чоннарнын аас чогаалы (2 шак)						
59	19.1	Кхмер тоол. Бят чок крокодил	1	Чаа теманы ооредири	А.135-137 эдерти чугаалаар	29.04
60	19.2	Кыргыз улустун тоолу. Ийи элчиген	1	Чаа теманы ооредири	А.137-138 сос катгышыы шкыннары н ушта бижиир	02.05
20 эге. Чонум чаанай езу-чанчылдары (3 шак)						
61	20.1	К-Э.Кудажы «Ганды кежиин»	1	Чаа теманы ооредири	А.139-141 чурук чуруур	06.05
62	20.2	М.Кенин-Лопсан «Мунгашталган балыктар»	1	Чаа теманы ооредири	А.141-143 аянныг номчу	09.05
63	20.3	Е.Танова «Артыш»	1	Чаа теманы ооредири	А.143-144 шээжи- биле ооренир	13.05
21 эге. Чылдын уелери. Чараш чайым (5 шак)						
64	21.1	Л.Чадамба «Каас уе»	1	Чаа теманы ооредири	А.145-146 шээжи- биле оорен	16.05
65	21.2	С.Сурун-оол «Чодураа»	1	Чаа теманы ооредири	А.а.146- 147 чодурааны чуруур	20.05
66	21.3	С.Сарыг-оол «Чайлагга»	1	Чаа теманы ооредири	А.147-149 чогаадыг	23.05

					«Чайгы дыштанылг а»	
67	21.4	Э.Кечил-оол «Солун чайым»	1	Чаа теманы ооредири	А.149 шээжи- биле ооренир	27.05
68	21.5	Бистин проективис «Мээн ынак чогаалчым»	1	Холушкак кичээлдин хевири	Кыска дыннадыг кылыр	30.05